

FORORD

Denne brosjyren er utgitt av Juridisk rådgivning for kvinner (JURK). JURK gir gratis juridisk rådgivning til alle kvinner bosatt i hele Norge.

JURK ønsker å gjøre leseren oppmerksom på at brosjyren omhandler hovedprinsippene. Mange detaljer er ikke tatt med. Det tas forbehold om regelendringer i tiden etter publisering.

Vi takker for gode innspill fra øvrige medarbeidere i JURK.

Oslo, januar 2009.

Ragnhild With

Malin Renate Ranheim

INNHOLDSFORTEGNELSE

1 UNDER SVANGERSKAPET	4
1.1 Opplysningsplikt.....	4
1.2 Varsel til arbeidsgiver.....	4
1.3 Foreldrepermisjon under svangerskapet.....	5
1.4 Arbeidsmiljøet under svangerskapet	5
1.5 Vern mot tungt arbeid.....	5
1.6 Rett til fri ved svangerskapskontroll	6
1.7 Svangerskapspengene	6
1.8 Oppsigelsesvern.....	7
1.9 Sykepenger under svangerskap	7
1.10 Hjemmefødsel.....	8
2 ETTER FØDSELEN	8
2.1 Foreldrepenger	8
2.1.1 Hvem har rett til foreldrepenger?	8
2.1.2 Hvor lang er foreldrepengeperioden?.....	9
2.1.3 Hvordan beregnes foreldrepengene?.....	10
2.1.4 Uttak av foreldrepenger	10
2.2 Fedrekvoten	10
2.3 Utsettelse av foreldrepengeperioden	11
2.3.1 Sykdom.....	11
2.3.2 Ferie	11
2.4 Gradert uttak av foreldrepenger	11
2.4.1 Perioder som ikke kan inngå ved gradert uttak av foreldrepenger.....	12
2.4.2 Fremgangsmåte.....	12
2.4.3 Klage.....	13
2.5 Retten til foreldrepenger hvis mor dør	13
2.6 Retten til foreldrepenger hvis barnet dør.....	13
2.7 Engangsstønning ved fødsel	13
2.8 Barnebidrag.....	14

2.8.1 Hva er barnebidrag?	14
2.8.2 Fastsettelse av bidraget.....	14
2.8.3 Beregning av bidraget.....	15
2.8.4 Endring av bidraget	18
2.8.5 Bidragspliktens varighet.....	19
2.8.6 Ekstraordinære kostnader	20
2.8.7 Gebyr	20
2.8.8 Forskuttering av bidrag.....	21
2.8.9 Hvordan foregår innkrevning?	21
2.8.10 Hvem betaler reisen mellom foreldrene?	22
2.9 Barnetrygd	22
2.9.1 Utvidet barnetrygd for enslig forsørger.....	23
2.9.2 Tilleggsytelser i barnetrygdsordningen.....	24
2.10 Kontantstøtte.....	25
2.10.1 Hva er kontantstøtte?	25
2.10.2 Hvem kan få kontantstøtte?	25
2.10.3 Kontantstøttens størrelse	26
2.11 Overgangsstønad	28
2.12 Utdanningsstønad	31
2.13 Stønad til barnetilsyn	32
2.14 Flytteutgifter	34
2.15 Pensjon og omsorgspoeng	34
2.16 Meldeplikt.....	35
2.17 Hvordan gå frem for å få stønad?	36
3 TILBAKE I ARBEID.....	37
3.1 Rett til samme stilling samt tilrettelegging	37
3.2 Rett til redusert arbeidstid	37
3.3 Fritak for overtidarbeid på grunn av omsorg.....	38
3.4 Fri på grunn av amming.....	39
3.5 Rett til fri ved barns og barnepassers sykdom	39
4. ANNET.....	40
4.1 Fosterbarn	40
4.2 Elever og studenter med lån i Statens lånekasse for utdanning .	40
4.3 Sosiale tjenester	42
4.4 Barneverntjenesten	43
4.5 Kontakt	44

1 UNDER SVANGERSKAPET

1.1 Opplysningsplikt

Arbeidstaker har ingen lovfestet plikt til å gi beskjed til arbeidsgiver straks hun er blitt gravid. Av lojalitetshensyn bør det likevel gis beskjed ganske tidlig i svangerskapet. Arbeidssøkende har i utgangspunktet ingen plikt til å opplyse arbeidsgiver om en graviditet, og arbeidsgiver har i utgangspunktet heller ikke lov til å legge vekt på graviditeten ved ansettelsen.

1.2 Varsel til arbeidsgiver

Varsel

Ved permisjon i forbindelse med svangerskapspermisjon, omsorgspermisjon, fødselspermisjon og foreldrepermisjon må arbeidstaker varsle arbeidsgiver så tidlig som mulig. Fravær utover to uker må varsles senest én uke før første fraværsdag, fravær utover tolv uker må varsles senest fire uker i forveien og fravær utover ett år, må varsles senest tolv uker før permisjonen. Arbeidsgiver får således mulighet til å planlegge arbeidet fremover.

1.3 Foreldrepermisjon under svangerskapet

Tolv ukers permisjon

Arbeidstaker som er gravid har rett til permisjon i inntil tolv uker under svangerskapet. Arbeidsgiver har ikke lønnsplikt under permisjonen, men fraværsretten er kombinert med rett til stønad fra folketrygden. Det kan også foreligge tilleggsregulering i tariffavtale og individuell avtale. Ønsker arbeidstaker å gjøre bruk av slik permisjon, må hun varsle arbeidsgiver snarest mulig og senest én uke i forveien dersom permisjonen skal vare i mer enn to uker.

1.4 Arbeidsmiljøet under svangerskapet

Tilrette- legging

Arbeidsmiljøloven skal sikre et fullt forsvarlig arbeidsmiljø for alle arbeidstakere. Arbeidsplassen skal derfor så langt som mulig tilrettelegges slik at også gravide arbeidstakere skal kunne arbeide uten at det er til skade for barnet. Verneombudet og Arbeidstilsynet skal påse at arbeidsmiljøet er forsvarlig. Dersom arbeidstaker er misfornøyd med arbeidsmiljøet, bør en av disse instansene kontaktes.

1.5 Vern mot tungt arbeid

Passende arbeid

Enkelte arbeidsplasser kan være uegnet for gravide arbeidstakere. I slike tilfeller har arbeidsgiver plikt til å finne et annet passende arbeid til vedkommende dersom det er mulig.

1.6 Rett til fri ved svangerskapskontroll

En gravid arbeidstaker har rett til fri fra arbeid med lønn i forbindelse med svangerskapskontroll, når det er vanskelig å få gjort slike undersøkelser utenfor arbeidstiden.

1.7 Svangerskapspenger

Lov og forskrift

I noen tilfeller kan arbeidstaker ha krav på svangerskapspenger. Eksempelvis kan en få svangerskapspenger dersom arbeidet kan medføre risiko for skade på foster, og det ikke er mulig med omplassering eller tilrettelegging til annet arbeid innen bedriften.

Vilkår

For at arbeidstaker skal ha rett til svangerskapspenger, må inntekten utgjøre minst halvparten av folketrygdens grunnbeløp (G) som per 01.05.08 er kr 70 256. Arbeidstaker må ha vært i arbeid i minst fire uker umiddelbart før arbeidstaker blir pålagt å slutte i arbeidet.

Svangerskapspenger beregnes ut fra reglene om sykepenger, det vil si at svangerskapspenger regnes ut fra den gjennomsnittlige ukentlige arbeidsinntekt de fire siste ukene. For arbeidstakere vil dette normalt være 100 % av bruttoinntekt. Folketrygden har en øvre grense for utbetaling av svangerskapspenger som tilsvarer 6G. Svangerskapspenger ytes fra det tidspunktet arbeidstaker er pålagt å slutte i arbeidet, og frem til tre uker før fødselen. Etter dette tidspunkt får arbeidstaker foreldrepenger dersom dette er opptjent.

1.8 Oppsigelsesvern

Lov og forskrift

En gravid arbeidstaker er vernet mot oppsigelse begrunnet i graviditeten. Dette innebærer imidlertid ikke at hun er beskyttet mot oppsigelse som følge av vanlige driftsinnskrenkninger eller forhold på arbeidstakers side. Blir arbeidstaker oppsagt når hun er gravid, må arbeidsgiver bevise at oppsigelsen er saklig begrunnet i andre forhold enn graviditeten.

Dersom oppsigelsen skyldes graviditeten, er den å anse som en usaklig oppsigelse.

Gis gyldig oppsigelse under svangerskapspermisjon, vil ikke oppsigelsestiden begynne å løpe før kvinnen er tilbake i arbeid. Eksempelvis, dersom arbeidstaker får oppsigelsen 1. oktober og har permisjon ut november, vil oppsigelsestiden begynne å løpe fra første i måneden etter, som her vil være 1. desember.

1.9 Sykepenger under svangerskap

Komplikasjoner under svangerskapet anses som sykdom, og vil da medføre rett til sykepenger for arbeidstaker. Moderate svangerskapsplager vil derimot ikke gi rett til sykepenger. Hvor grensen går, vil være skjønnsmessig, og vil i stor grad være avhengig av en konkret medisinsk vurdering.

1.10 Hjemmefødsel

Ved fødsel utenfor institusjon, eksempelvis hjemmefødsel, ytes det en engangsstønad. Per 01.11.08 er denne på kr 1765. I tillegg kan det ytes stønad til jordmorutgifter.

2 ETTER FØDSELEN

2.1 Foreldrepenger

2.1.1 Hvem har rett til foreldrepenger?

Vilkår

Både mor og far har rett til foreldrepenger dersom de oppfyller lovens vilkår. Som utgangspunkt er det en forutsetning at den som mottar foreldrepengene har ansvar for barnet og ikke er i arbeid. Ved gradert uttak av foreldrepenger er det likevel en forutsetning at en arbeider noe.

Yrkes- aktivitet

For at mor skal ha rett til foreldrepenger må hun ha vært yrkesaktiv med pensjonsgivende inntekt i minst seks av de siste ti månedene før stønadsperioden hennes starter. De samme vilkår må være oppfylt for at far skal ha rett til foreldrepenger.

Likestilt med yrkesaktivitet er tidsrom der det er ytt dagpenger under arbeidsløshet, sykepenger, svangerskapsenger m.m.

Inntekt Den pensjonsgivende inntekten må på årsbasis svare til minst halvparten av grunnbeløpet. Det ytes ikke foreldrepenger for den del av inntekten som overstiger 6 G.

2.1.2 Hvor lang er foreldrepengeperioden?

Totalt, før og etter fødsel, er stønadsperioden 44 uker tilsvarende 100 % lønn eller 54 uker tilsvarende 80 % lønn. Stønadsperioden etter fødselen er 41 uker tilsvarende 100 % lønn eller 51 uker tilsvarende 80 % lønn. Det valget som blir tatt må gjelde for hele stønadsperioden.

Uker som er bundet opp Barnets mor må ta ut permisjon tre uker før termin og seks uker etter fødsel. Dette er obligatorisk permisjon. Det kan gjøres unntak dersom mor kan dokumentere ved legeattest at det er bedre for henne å arbeide. Om mor ønsker det, kan hun ta ut permisjon allerede tolv uker før termin. Dette regnes med i den totale permisjonstiden slik at perioden etter fødselen blir redusert tilsvarende. Resten av perioden kan deles foreldrene imellom.

Seks uker er forbeholdt far, les om fedrekvote under punkt 2.2. Denne kvoten ventes økt til ti uker i 2009.

Flerbarns-fødsler Ved flerbarnsfødsler blir stønadsperioden forlenget med syv uker for hvert barn dersom redusert sats er valgt. Dersom full sats er valgt, blir forlengelsen fem uker. Foreldrene står fritt med hensyn til hvordan de vil dele forlengelsen seg imellom, også slik at det kan ytes ugraderte fødselspenger til begge foreldrene samtidig.

2.1.3 Hvordan beregnes foreldrepengene?

Foreldrepengene beregnes etter inntekten til den av foreldrene som har permisjon. Stønaden utgjør vanligvis full årslønn begrenset oppad til 6 G.

2.1.4 Uttak av foreldrepenger

Når både mor og far har opptjent rett til foreldrepenger, kan stønadsperioden deles mellom foreldrene.

Dersom bare far har opptjent rett til foreldrepenger, er stønadsperioden inntil 29 uker med 100 % lønn eller 39 uker med 80 % lønn, dersom visse vilkår er oppfylt.

Vilkår

Mor må gjenoppta eller begynne å arbeide eller ta offentlig godkjent studie på heltid idet far tar permisjon. Mor kan også ta ut foreldrepenger på opptil 50 % av valgt sats, samtidig som far tar ut fedrekvoten. Farens foreldrepenger vil da bli redusert tilsvarende.

2.2 Fedrekvoten

Seks av ukene er forbeholdt far, dersom mor har arbeidet i minst 50 % stilling i opptjeningsperioden. Retten til uttak av fedrekvoten er uavhengig av om far har rett til foreldrepenger. Dersom far ikke tar permisjon i disse ukene, faller retten til stønad i disse ukene normalt bort.

2.3 Utsettelse av foreldrepengeperioden

Foreldrepengeperioden løper i utgangspunktet sammenhengende. Perioden kan likevel utsettes ved blant annet sykdom og ved ferie.

2.3.1 Sykdom

Etter fødselen kan stønadsperioden utsettes dersom den som mottar foreldrepenger eller barnet er innlagt i helseinstitusjon.

Stønadsperioden kan utsettes også i andre særlige tilfeller når den som mottar foreldrepenger er for syk til å ta seg av barnet.

Behovet må dokumenteres med legeerklæring.

2.3.2 Ferie

Stønadsperioden kan utsettes når den som mottar foreldrepenger tar lovbestemt ferie. Når ferien er slutt, må den gjenværende del av stønadsperioden tas umiddelbart.

Arbeidsgiver kan ikke pålegge arbeidstaker å avvikle ferie under foreldrepengeperioden.

2.4 Gradert uttak av foreldrepenger

Gradert uttak av foreldrepenger innebærer at arbeidstaker kan kombinere delvis uttak av

foreldrepermisjon med delvis gjenopptakelse av arbeidet. Perioden med foreldrepenger vil dermed kunne strekkes ut i tid. Jo mer arbeidstaker arbeider, desto lenger kan vedkommende ta ut foreldrepenger.

2.4.1 Perioder som ikke kan inngå ved gradert uttak av foreldrepenger

Foreldrene kan ta ut graderte fødselspenger samtidig, med unntak av følgende uker:

- De tre siste ukene før termin som er forbeholdt mor.
- De seks første ukene etter fødselen er forbeholdt mor.
- De seks ukene som er forbeholdt far (fedrekvoten).

2.4.2 Fremgangsmåte

Avtale

For arbeidstaker må bruk av gradert uttak av foreldrepenger baseres på en skriftlig avtale med arbeidsgiver. For selvstendig næringsdrivende og frilansere baseres det forlengede uttaket av stønad på en utbetalingsavtale med NAV.

Avtale- skjema

Avtale om tidskonto skal inngås skriftlig. Avtaleskjemaet fås hos NAV eller Arbeidstilsynet. Deretter må arbeidstaker og arbeidsgiver i fellesskap fylle ut blanketten, som så sendes NAV.

Både mor og far kan velge gradert uttak av foreldrepenger. Forutsetningen er at begge har skrevet avtale om gradert uttak og at uttaket for foreldrene til sammen er innenfor rammen på tre år. Gradert uttak av fødselspenger kan foreldrene ta ut samtidig eller etter

hverandre. Dersom foreldrene tar ut graderte fødselspenger samtidig, må de velge samme sats.

2.4.3 Klage

Ikke enighet Dersom arbeidsgiver og arbeidstaker ikke blir enige om en avtale om gradert uttak, kan de bringe tvisten inn for Tvisteløsningsnemnda. Dette gjøres ved å sende klagen til Arbeidstilsynet.

2.5 Retten til foreldrepenger hvis mor dør

Hvis moren dør, har faren rett til foreldrepenger for den gjenværende del av stønadsperioden.

2.6 Retten til foreldrepenger hvis barnet dør

Dersom barnet dør i stønadsperioden, ytes det foreldrepenger i opptil seks uker av den gjenværende del av stønadsperioden.

2.7 Engangsstønad ved fødsel

Kvinner som ikke har krav på foreldrepenger får en engangsstønad ved fødsel. Per 01.11.08 er denne på kr 33 254.

2.8 Barnebidrag

2.8.1 Hva er barnebidrag?

Begge foreldre har plikt til etter evne å forsørge sitt barn. Dette gjelder også dersom foreldrene ikke bor sammen. Den av foreldrene som ikke bor fast sammen med barnet oppfyller denne plikten ved å betale barnebidrag.

Farskap

Barnebidrag kan bare tilkjennes der farskapet er fastslått. Er foreldrene gift eller samboende når barnet blir født, anses ektefellen eller samboeren automatisk for å være far til barnet. Dersom moren ikke er gift eller har samboer på fødselstidspunktet, kan barnebidrag kun pålegges faren dersom farskapet er vedtatt eller fastslått etter reglene i barneloven. Farskap kan eksempelvis vedtas ved erkjennelse i fødselsmeldingen.

2.8.2 Fastsettelse av bidraget

Avtale

Utgangspunktet er at fastsettelse av barnebidraget er et privatrettslig anliggende som ikke krever innblanding fra det offentlige. Foreldrene kan selv avtale hvor stort barnebidraget skal være. En slik avtale bør være skriftlig. NAV har egen blankett til bruk for slik avtale.

Selv om foreldrene ikke har levd sammen etter at barnet ble født, kan de likevel fritt inngå privat avtale. Er det ikke avtalt bidrag, skal NAV på eget initiativ sørge for at bidrag blir fastsatt og inndrevet gjennom Arbeids- og velferdsetatens innkrevningsentral.

**Bidrags-
fogden**

Hvis foreldrene ikke blir enige, kan hver av dem be bidragsfogden fastsette størrelsen på bidraget. Det er normalt NAV som er bidragsfogd. Det er de som avgjør alle krav i tilknytning til barnebidrag og særtilskudd.

Avtaler foreldrene et bidrag som er lavere enn bidragsforskuddet, kan bidragsfogden ta opp saken på eget initiativ og selv fastsette bidragets størrelse. Bidraget kan ikke settes høyere enn det beløpet det offentlige har refusjonskrav på.

Domstolene

Det kan også kreves at bidraget fastsettes av domstolene i forbindelse med en sak om foreldreansvar og samværsrett.

2.8.3 Beregning av bidraget

Barnebidrag blir fastsatt ut ifra hva det koster å forsørge barnet. Underholdskostnaden øker med barnets alder, og er inndelt i tre aldersklasser: 0-5 år, 6-11 år og fra 12 år og oppover, satsene vil derfor variere. Det tas også hensyn til den bidragspliktiges bidragsevne og samvær.

Kostnaden ved å ha barn fastsettes etter satser fra Statens institutt for forbruksforskning (SIFO). Underholdsplikten består av forbruksutgifter, boutgifter og eventuelt tilsynsutgifter med fratrukk for barnetrygd.

**Forholds-
messig
fordeling**

Underholdskostnaden skal fastsettes forholdsmessig mellom foreldrene etter deres inntekt. Med inntekt menes personinntekt og eventuelt barns inntekt. Offentlige ytelser som utvidet barnetrygd, kontantstøtte og fordelingen av skatteklasse 2-fradraget legges til bidragsmottakerens inntekt. Den bidragspliktiges del av underholdskostnaden avrundes til nærmeste sjettedel.

- Skjønn**   Inntekten til en part skal fastsettes etter skjønn dersom parten ikke legger frem etterspurt dokumentasjon, eller det er grunn til å tro at parten holder tilbake informasjon av betydning for avgjørelsen. Den kan også fastsettes ved skjønn dersom parten ikke har en rimelig grunn til å ha vesentlig lavere inntekt enn det hun eller han kan oppnå, eventuelt til ikke å ha inntekt.
- Bidragsevne**   Når bidrag fastsettes, skal bidragspliktige ha igjen en viss minstedel av inntekten sin til underhold av seg selv eventuelt andre barn. Det kreves at den bidragspliktige har økonomisk evne til å betale barnebidrag. En vurdering av den bidragspliktiges økonomi må foretas. Utgangspunktet tas i inntekt. Deretter trekkes en fra skatt, trygdeavgift og eventuelt underholdskostnaden til egne barn i egen husstand. Basisutgifter, for eksempel boutgifter, trekkes fra etter fast sats. Resultatet kan bli at bidraget faller bort eller blir redusert. I tilfeller der barnet har egen inntekt, kan det føre til reduksjon eller at barnebidraget faller bort. Dersom for eksempel Per på 16 år tjener kr 150 000 i året, faller barnebidraget bort. Ved offentlig fastsettelse skal ikke den bidragspliktige betale mer enn 25 % av sin inntekt i barnebidrag.
- Samvær**   Etter barneloven har barn rett til samvær med begge foreldrene, selv om de lever hver for seg. Samværet har betydning for bidragets størrelse. Har den bidragspliktige samvær med barnet minst to ganger hver måned i gjennomsnitt, fører dette til at bidraget reduseres. Under samvær er det den bidragspliktige som bærer utgiftene, og ikke bidragsmottaker.
- Skriftlig avtale**   NAV krever skriftlig samværsavtale for å legge det oppgitte samværet til grunn. Der foreldrene ikke blir enige om en samværsavtale, eller ikke blir enige om endring av eksisterende avtale, kan det reises sak for retten.

Uenighet om samvær Foreligger det en samværsavtale, men partene blir uenige om hvor mye samvær som har funnet sted, må den bidragspliktige bevise at hun eller han har hatt så mye samvær med barnet som dokumentert. Dette gjelder imidlertid ikke der fylkesmannen eller domstolen har fastsatt samvær. Bidragsmottakeren må da bevise omfanget av samværet.

Brudd på avtalen Problemer kan oppstå ved at den bidragspliktige ikke følger opp samværsavtalen, typisk ved å ha barnet mindre enn avtalt. Reglene forutsetter at det ikke får noen virkning dersom det kun skjer sporadisk. Hvis den bidragspliktige derimot systematisk ikke handler i samsvar med samværsavtalen, kan bidragsmottaker få gjennomslag for at det skal inngås en ny avtale.

**Samværs-
klasser** NAV opererer med ulike samværsklasser:

- 2-3 netter per måned, eventuelt to eller flere dager
- 4-8 netter per måned
- 9-13 netter per måned
- 14-15 netter per måned

Hvor stort fradrag som skal gjøres i bidraget på bakgrunn av samværet, ses i forhold til barnets alder.

Delt bosted Delt fast bosted innebærer ikke nødvendigvis like mye botid hos hver av foreldrene, men at de får samme avgjørelsesmyndighet, for eksempel når det gjelder flytting og andre større avgjørelser i dagliglivet. Er det ikke avtalt delt fast bosted men at foreldrene har barnet hos seg like mye, foreligger det en utvidet samværsrett.

Ved delt fast bosted blir foreldrene ansett å ha like store utgifter til barnet per dag. Er den bidragspliktige og bidragsmottaker i samme økonomiske situasjon, blir som hovedregel bidraget satt til null. Er det betydelige

lønnforskjeller mellom foreldrene, kan resultatet bli at det fastsettes et netto bidrag.

Høy inntekt Ved høy inntekt hos den bidragspliktige, kan det fastsettes et tilleggsbidrag, forutsatt at bidragsmottaker setter frem krav om det, og den bidragspliktige har en inntekt som overstiger 550 ganger fullt bidragsforskudd.

Skjønn NAV vil i visse tilfeller fastsette bidraget ved skjønn i stedet for å fastsette bidraget etter kostnadsmodellen. Dette gjelder tilfeller hvor minst ett av alternativene nedenfor er oppfylt:

- En av partene bor i eller arbeider i og betaler skatt til et land der levekostnadene er vesentlig forskjellige fra Norge.
- Bidraget blir midlertidig fastsatt.
- Barnet blir forsørget av andre eller gifter seg.
- Barnet er i institusjon.

2.8.4 Endring av bidraget

Avtale Foreldrene kan selv endre avtalt eller fastsatt bidrag ved ny, skriftlig avtale.

NAV Hver av foreldrene kan søke NAV om å få endret et tidligere avtalt eller fastsatt bidrag. Endringen må utgjøre mer enn 10 % av det gjeldende beløpet for at NAV kan fastsette nytt bidrag. Dersom sterke grunner tilsier det, kan foreldrene søke om endring med tilbakevirkende kraft eller ettergivelse av bidragsgjeld. NAV kan i visse tilfeller selv ta initiativ til endring av bidrag. Dette gjelder der den bidragspliktige med flere barn ikke har full bidragsevne eller der samlet bidrag er høyere enn en viss prosent av inntekten.

2.8.5 Bidragspliktens varighet

Frem til fylte 18 år Bidragsplikten faller bort måneden etter at barnet har fylt 18 år. Det kan avtales at det skal betales bidrag etter fylte 18 år.

Forlenget bidrag Blir ikke partene enige om en avtale om forlenget bidrag, kan hver av dem søke NAV om dette. Barnet vil da være part i stedet for bidragsmottaker. Det ytes vanligvis bidrag frem til barnet er ferdig med vanlig skolegang, som for eksempel videregående skole. Kostnadsmodellen legges til grunn ved fastsettelse av bidraget.

Bidraget forlenges likevel ikke dersom det etter de økonomiske forholdene vil virke urimelig overfor den bidragspliktige. Et eksempel på dette kan være hvor den bidragspliktige har svært dårlig økonomi.

2.8.6 Ekstraordinære kostnader

Avtale Foreldre kan avtale at det skal betales særtilskudd til barn i forbindelse med særlige engangsutgifter. Dette kan eksempelvis være i forbindelse med utgifter til konfirmasjon, tannregulering, leirskole eller dyrere fritidsinteresser. Utgiftene må være rimelige eller nødvendige og ikke gå inn under de utgiftene som de løpende bidragene skal dekke.

NAV Blir ikke partene enige, kan de be NAV avgjøre om særtilskudd skal pålegges. Kravet må fremsettes senest ett år etter at utgiftene påløp.

Særtilskuddet skal fastsettes ut fra de faktiske utgiftene som bidragsmottakeren kan dokumentere. Særtilskudd kan bare fastsettes når den bidragspliktige har full bidragsevne. Det kan pålegges særtilskudd til barn over 18 år, dersom vilkårene for å fastsette bidrag utover denne alderen er oppfylt.

2.8.7 Gebyr

Fastsetter eller endrer det offentlige barnebidraget, må hver av foreldrene betale gebyr lik ett rettsgebyr. Ett rettsgebyr er per 01.11.08 kr 860.

Det kan søkes om fritak fra rettsgebyr. Dersom personinntekten er lavere enn 110 ganger bidragsforskuddet, gis det i praksis fritak.

2.8.8 Forskuttering av bidrag

Den som har rett til barnebidrag, kan søke NAV om bidragsforskudd. Dette er praktisk i de tilfeller bidraget ikke blir betalt i tide og der bidraget er lavere enn forskuddet. Barnet blir på denne måten sikret et visst minstebeløp til sitt underhold hver måned.

Bidragsforskudd formidles gjennom NAV Innkrevningssentral. Bidragsforskudd er behovsprøvd. Det betyr at inntekt, antall barn og om man er gift, samboer eller om man er enslig har betydning for forskuddets størrelse.

Bidragsforskuddet kan utbetales med 50 %, 75 % eller 100 % av fullt bidragsforskudd. Bidragsmottaker mister i utgangspunktet retten til forskudd dersom vedkommende tjener over 320 ganger fullt bidragsforskudd. Bor barnet alene eller sammen med andre omsorgspersoner enn foreldrene, eller farskap ikke er fastsatt, gis det fullt bidragsforskudd selv om bidragsmottaker tjener over denne summen. Barnebidraget indeksreguleres årlig.

2.8.9 Hvordan foregår innkrevning?

NAV Innkrevning s-sentral

Frykter bidragsmottaker at betaling vil utebli ved en privat avtale, kan vedkommende når som helst fremsette krav om at NAV Innkrevningssentral skal kreve inn bidraget. Dette er gratis. En bidragsmottaker har full rett til å kreve offentlig innkreving av bidraget. Ved offentlig innkreving skal alle bidrag betales til Innkrevningssentralen, og all utbetaling av bidragsforskudd og innbetalte bidrag blir sendt derfra.

2.8.10 Hvem betaler reisen mellom foreldrene?

Reisekostnader er et privatrettslig forhold med full avtalefrihet mellom foreldrene. Hovedregelen er at begge foreldrene har plikt til å dele utgiftene i forbindelse med samvær med barnet, dersom foreldrene ikke blir enige om noe annet. Utgiftene skal deles forholdsmessig mellom foreldrene etter deres inntekt. Reiseutgiftene er ikke en del av barnebidraget.

2.9 Barnetrygd

Barn under 18 år

Barnetrygd er en stønad til foreldre med barn under 18 år.

Barnet må være bosatt i Norge for at mor eller far skal få barnetrygd dersom ikke barnet er bosatt i et EØS-land og EF-rettens regler slår gjennom. Hvis barnet oppholder seg i utlandet i mer enn tolv måneder, vil barnetrygden normalt opphøre.

Kravet om at barnet må være bosatt i Norge kan i visse tilfeller fravikes. Dette gjelder for eksempel hvor forsørgeren studerer ved en utenlandsk skole eller arbeider for en humanitær organisasjon i utlandet. Du må melde fra til NAV dersom du begynner eller slutter i arbeid i et annet EØS-land.

Hvem har rett til stønaden?

Barnetrygden skal komme barnet til gode. Det er den som forsørger barnet som har rett til stønaden. Den som har barnet boende fast hos seg blir regnet som forsørger. Hvis begge foreldrene har omsorgen for barnet, skal trygden normalt utbetales til moren.

Meldeplikt Barnets foreldre har plikt til å melde fra til NAV om forhold som kan ha betydning for retten til barnetrygd. Hvis man unnlater å gi opplysninger eller gir feil informasjon til NAV, kan barnetrygden inndras eller holdes tilbake.

Utbetaling Barnetrygden ytes fra og med måneden etter at barnet er født, til og med den måneden barnet fyller 18 år.

Hvis barnet er født i Norge, vil forsørgeren motta barnetrygden automatisk. I enkelte tilfeller må imidlertid forsørgeren fylle ut et skjema for å få barnetrygd. Dette vil være når minst ett av alternativene nedenfor er oppfylt:

- Barnets mor ikke er bosatt i Norge.
- Barnet er eldre enn seks måneder når det bosetter seg i Norge.
- Forsørgeren har rett til utvidet stønad.
- Rett til barnetrygd følger av EØS-reglene, eller trygdeavtaler med andre land.

Barnetrygden utbetales fra NAV hver måned. Satsene fastsettes av Stortinget hvert år. Barnetrygden varierer blant annet med hvor mange barn det er i familien. Per 01.01.09 er satsen kr 970 per barn per måned.

2.9.1 Utvidet barnetrygd for enslig forsørger

Beløp Utvidet barnetrygd er per 01.01.09 på kr 970 og kommer i tillegg til den ordinære barnetrygden.

Det foreligger rett til utvidet barnetrygd i de tilfeller der barnets foreldre er ugift, skilt eller separert og ikke bor

sammen i en felles husholdning. Utvidet barnetrygd kan også gis til gjenlevende ektefelle. Det gis ikke utvidet barnetrygd dersom søkeren bor i samme boenhet som den andre av barnets foreldre.

Utvidet barnetrygd kan likevel gis i tilfeller der foreldrene er gift, hvis den som setter frem krav godtgjør at ett av tilfellene nedenfor foreligger:

- Samlivet mellom ektefellene har vært hevet i minst seks måneder (faktisk separasjon).
- Den ene ektefellen har vært forsvunnet i minst seks måneder. Tilsvarende gjelder for forsvunnet samboer eller partner.
- Ektefellene er midlertidig separert ved kjennelse etter ekteskapsloven § 92.

Det foreligger ingen rett til utvidet barnetrygd i tilfeller der barnas foreldre vanligvis bor sammen, men der de midlertidig bor atskilt som følge av arbeid, utdanning eller lignende.

2.9.2 Tilleggsytelser i barnetrygdsordningen

Småbarns-tillegg

Enslige forsørgere som fyller vilkårene for rett til utvidet stønad etter barnetrygdloven og full overgangsstonad etter folketrygdloven, og som har barn i alderen 0–3 år, har rett til et ekstra småbarnstillegg på kr 7 920 per år. Dette tillegget gis per enslig forsørger, uavhengig av hvor mange barn i alderen 0–3 år vedkommende faktisk forsørger.

Finnmarks-tillegget

For stønadsmottakere bosatt i Finnmark og Nord-Troms (Karlsøy, Kvænangen, Kåfjord, Lyngen, Nordreisa, Skjervøy og Storfjord) ytes et tillegg i barnetrygden på kr 3 840 per barn per år, det såkalte Finnmarkstillegget.

Finnmarkstillegget skal også utbetales for barn i fosterhjem eller barnevernsinstitusjoner i de aktuelle kommunene.

Det tidligere småbarnstillegget i barnetrygden ble avvirket 31.07.03 i forbindelse med finansieringen av barnehageutbyggingen.

2.10 Kontantstøtte

2.10.1 Hva er kontantstøtte?

I 1998 ble det innført en ordning med kontantstøtte til småbarnsforeldre. Støtten er en kontantoverføring til foreldre med barn mellom ett og tre år som ikke har barnehageplass med statsstøtte. Kontantstøtte ytes uavhengig av foreldrenes inntekt og formue.

2.10.2 Hvem kan få kontantstøtte?

Foreldre som har omsorg for barn mellom ett og tre år kan ha rett til kontantstøtte. Det er en forutsetning for å motta støtte at barnet ikke har fulltidsplass i barnehage med rett til statsstøtte.

Barnehage

Et eksempel på dette er kommunale barnehager. Dersom barnet har deltidsplass, kan man ha rett til redusert støtte.

Det kreves altså at barnet *ikke* eller bare *delvis* gjør bruk av en barnehageplass som det ytes *statlig* driftstilskudd til. Dette er det sentrale vilkåret for retten til kontantstøtte. Det gjelder enten foreldrene er yrkesaktive eller ikke, støtten er ikke behovsprøvd mot foreldrenes inntekter. Oppholdstiden i barnehagen avgjør

kontantstøttens størrelse. Loven setter ikke vilkår om at en av foreldrene er hjemme for å ha omsorg for barnet. Loven stiller heller ingen vilkår om hva støtten brukes til.

Dagmamma Hvis barnet for eksempel har dagmamma eller er i en barnehage som ikke mottar statsstøtte, vil foreldrene ha rett til full kontantstøtte. Det samme gjelder hvis forsørgeren er hjemme for å ta seg av barnet.

Fast bosted Kontantstøtte ytes til den av foreldrene som barnet bor fast hos. Den som kun har samværsrett, har ikke rett til støtte.

Bosatt i Norge Både barnet og støttemottakeren må være bosatt i Norge for å ha rett til kontantstøtte. EU-trygdeforordningen har også her forrang, slik at kontantstøtte ytes for barn bosatt innenfor EØS-området dersom vilkårene ellers er oppfylt.

Det ytes ikke kontantstøtte for barn som oppholder seg i fosterhjem eller barnevernsinstitusjon. Det er også enkelte andre unntak fra ordningen. Dette kan du få nærmere informasjon om ved å henvende deg til NAV.

Søknad For å få kontantstøtte må man sende en skriftlig søknad til NAV. Den som har barnet fast boende hos seg kan søke om støtte. Hvis barnet bor sammen med begge foreldrene, kan kun en av dem søke om støtte.

2.10.3 Kontantstøttens størrelse

Per barn Kontantstøtten gis per barn og støtten er den samme uansett om barnet lever sammen med bare den ene av foreldrene eller begge. Støtten ytes tidligst fra og med måneden etter at barnet fyller ett år og til og med den

måneden det fyller tre år.

Størrelse Kontantstøtten ytes med de beløp som Stortinget fastsetter. Dette beløpet kan endres fra år til år. Per 01.11.08 tilsvarer full kontantstøtte kr 3 303 per måned.

Satser Det ytes full støtte for barn som ikke har barnehageplass det ytes statsstøtte for. Dersom barnet delvis gjør bruk av slik barnehageplass, kan det ytes redusert støtte. Det gis full sats dersom det ikke benyttes barnehagetilbud, eller bestemte prosentsatser av dette beløpet ut fra oppholdstiden i barnehagen.

Mottakeren har rett til 80 % av full kontantstøtte når det er avtalt oppholdstid i barnehage inntil 8 timer per uke, 60 % ved oppholdstid fra og med 16 timer per uke, 40 % ved oppholdstid fra 17 til 24 timer per uke, og 20 % ved oppholdstid fra 25 til 32 timer per uke. Det ytes ikke kontantstøtte hvis det er avtalt oppholdstid på 33 timer eller mer per uke.

Utbetaling Ved avgjørelsen blir søkerens opplysninger sammenholdt med den informasjonen som kommunen plikter å utlevere om alle mottakere av barnehagetilbud med statlig driftstilskudd. Kontantstøtten utbetales av NAV hver måned.

Delt bosted Hvis foreldrene bor sammen og begge søker om kontantstøtte, utbetales støtten til moren, på samme måte som barnetrygden. Hvis foreldre ikke bor sammen og de skriftlig har avtalt en ordning med delt bosted, kan foreldrene få utbetalt kontantstøtte med en halvpart hver. Forutsetningen er at de er enige om en slik deling. Man kan imidlertid ikke dele en delvis kontantstøtte. I slike tilfeller må kontantstøtten utbetales til den ene av partene.

2.11 Overgangsstønad

Midlertidig ytelse Overgangsstønad er en trygdeytelse som på visse vilkår ytes til enslige forsørgere. Dette er en midlertidig ytelse til livsopphold. Overgangsstønad ytes for den tid den enslige forsørgeren ikke er i stand til ved eget arbeid å forsørge seg selv og sitt barn.

Man kan ha rett til overgangsstønad i to tilfeller. Det kan for det første være at omsorgen for barnet hindrer foreldrene i å ta inntektsgivende arbeid. For det andre gjelder dette dersom den enslige forsørgeren først etter en utdannings- eller omstillingstid kan få arbeid.

I tillegg må følgende vilkår være oppfylt for å kunne få overgangsstønad.

Medlem de siste tre år Søkeren må ha vært medlem i folketrygden i de tre siste årene før det settes frem krav om overgangsstønad.

Aleneomsorg Stønadmottakeren må ha aleneomsorg for barn, det vil si klart mer av den daglige omsorgen enn den andre forelderen. I tillegg må denne ordningen være varig. Dersom barnet bor vekselvis i like lange perioder hos hver av foreldrene, vil ingen av dem bli regnet som enslig forsørger. Det må minst være perioder på seks måneder hvor barnet bor fast hos den ene forelderen før overgangsstønad blir aktuelt.

Ugift, separert eller skilt Stønadmottaker må være ugift, separert eller skilt. Som regel kreves det at det er innvilget separasjon eller skilsmisse. Hvis man er faktisk separert og ikke har mottatt separasjonsbevilling, skal det svært mye til for å ha rett til stønad. Nærmere opplysninger om dette kan du få ved å henvende deg til NAV.

Man regnes ikke som enslig forsørger dersom man oppfyller ett av følgende vilkår:

- Inngår ekteskap.
- Har vært samboer i minst 12 av de siste 18 månedene.
- Lever sammen med barnefaren.

Varighet

I utgangspunktet kan overgangsstønad gis frem til det yngste barnet er åtte år, men ikke mer enn sammenlagt tre år eller at det yngste barnet er født. I tillegg kan det gis stønad i inntil to måneder før fødselen.

Barn over tre år

For at en enslig foresørger skal kunne beholde stønaden etter at det yngste barnet har fylt tre år, stilles det krav om yrkesrettet aktivitet. Stønadmottakeren må enten være i arbeid eller under utdanning, stå tilmeldt arbeidsformidlingen som reell arbeidssøker eller være oppfølgingsleder ved NAV for de som mottar overgangsstønad.

Utover regelen om at overgangsstønad ikke ytes i mer enn sammenlagt tre år etter at det yngste barnet er født, kan det gis overgangsstønad i følgende tilfeller:

- Overgangsstønad kan gis for en periode på to måneder før fødselen, dersom det er klart at søkeren ved fødsel vil tilfredsstillе vilkårene for å bli ansett som enslig forsørger.

- Stønadstiden kan utvides med opptil to år fram til barnet fyller åtte år når den enslige forsørgeren er under nødvendig utdanning og fyller vilkårene for utdanningsstønad. Utdanningen må utgjøre minst halvparten av utdanning på fulltid. I tillegg gis overgangsstønad til brukerkontakter, dvs. enslige forsørgere som opptrer som ressurspersoner i oppfølgingsvirksomhet overfor andre.
- Etter skilsmisse, separasjon eller samlivsbrudd mellom ugifte foreldre gis det overgangsstønad i opptil ett år før det yngste barnet fyller ti år.
- Overgangsstønad kan gis til barnet fyller ti år dersom den enslige forsørgeren eller barnet har en forbigående sykdom som hindrer henne i å være i arbeid.
- Når forsørgeren har et barn som trenger særlig tilsyn på grunn av funksjonshemming, sykdom eller store sosiale problemer, kan overgangsstønaden gis til barnet fyller 18 år.

Størrelse

Overgangsstønaden beregnes ut fra folketrygdens grunnbeløp (G).

Årlig overgangsstønad utgjør 1,85 G.

Redusert stønad

Stønaden er subsidiær i forhold til arbeidsinntekt. Dette betyr at dersom den enslige forsørgeren har eller kan forventes å skaffe seg arbeidsinntekt, blir stønaden redusert. Stønaden blir ikke redusert dersom forsørgeren ikke kan forventes å tjene mer enn $\frac{1}{2}$ G årlig. Likestilt med arbeidsinntekt er svangerskaps- og adopsjonspenger samt dagpenger under arbeidsløshet. For hver krone en enslig forsørger tjener ut over $\frac{1}{2}$ G skal overgangsstønaden reduseres med 40 øre.

Informasjonsplikt

Den som mottar overgangsstønad, har plikt til å melde fra til NAV straks mottakeren slutter eller begynner i arbeid, eller når inntekten endrer seg. Hvis unnlåtelsen av å oppgi inntekt medfører at det mottas for høy stønad, kan NAV kreve dette tilbakebetalt. I noen tilfeller kan også en slik unnlåtelse straffes med bøter. Det samme gjelder dersom mottaker gir uriktige opplysninger.

2.12 Utdanningsstønad

Når kan det gis stønad

Enslige forsørgere som tar nødvendig utdanning for å bli i stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid kan ha rett til utdanningsstønad. Retten til å få utdanningsstønad er betinget av at den enslige forsørgeren har rett på overgangsstønad. Det er videre et vilkår at den enslige forsørgeren trenger utdanning for å bli selvforsørget. Det gis vanligvis ikke utdanningsstønad etter at yrkeskompetanse er oppnådd.

Hensiktsmessighet

Når det søkes om utdanningsstønad, må søker ha et siktemål eller en plan med utdanningen. Dersom det er mulig, bør planen være lagt opp i samråd med en yrkesrettleder som kan hjelpe til med å finne de utdanningsveier som gir best mulighet for arbeid.

Det må alltid vurderes om utdanningen som det søkes stønad til, er hensiktsmessig. For eksempel vil kurs på folkehøyskolen eller kunstnerutdanningen vanligvis ikke være grunnlag for rett til utdanningsstønad.

Likeledes kan utdanningsstønad ikke gis til kurs som i seg selv ikke fører til en forbedring av søkerens

erhvervsmuligheter, og hvis kurset heller ikke er et nødvendig ledd i en utdanningsplan.

Hvilke utgifter?

Stønad skal dekke utgiften til skolemateriell, reiseutgifter på grunn av utdanningen, flytteutgifter og eventuelle skolepenger begrenset oppad til satsene fra Statens lånekasse for utdanning. Det kan også gis tilskudd til dekning av boutgifter, men kun til ekstraoutgifter som er en nødvendig følge av utdanningen, for eksempel ved skifte av oppholdssted.

Utgifter til utdanning kan bare dekkes i nødvendig utstrekning, det vil si etter rimeligste alternativ.

Folketrygdens ytelser i utdanningssituasjonen fører til reduksjon i lån og stipend fra Statens lånekasse for utdanning. Du kan kontakte lånekassen for ytterligere informasjon.

Utdanningsstønad kan ikke gis utover det som sikrer selvforsørgelse. Utdanning i utlandet anses ikke å være nødvendig for å bli selvforsørget.

Varighet

Har søker ingen yrkesutdanning fra før, kan det som hovedregel gis utdanningsstønad for inntil tre års yrkesutdanning på heltid. Det gis normalt ikke stønad utover det tidspunkt hvor det oppnås yrkeskompetanse. Stønad til allmennutdanning kan gis når denne er en del av en nødvendig utdanningsplan.

Utdanningsstønad faller bort hvis stønadsmottaker ikke lenger anses for å være enslig forsørger, eller ikke lenger er under utdanning.

2.13 Stønad til barnetilsyn

**Utdanning
eller arbeid**

Enslige forsørgere kan ha rett til stønad til barnetilsyn hvis forsørgeren må overlate nødvendig tilsyn med barn til andre på grunn av utdanning eller arbeid utenfor hjemmet. Dette må bekreftes fra arbeidsgiver eller lærestedet. Det samme gjelder dersom vedkommende er tilmeldt arbeidsformidlingen som reell arbeidssøker. Det er i utgangspunktet uten betydning hvem som har tilsyn med barnet, selv om dette for eksempel er nære slektninger. Det gis imidlertid ikke stønad dersom det er den andre forelderen som tar hånd om barnet.

Det er vilkår at utdanningen må ha betydning for fremtidige arbeidsmuligheter.

Sykdom

Blir den som har aleneomsorgen for barn forbigående syk og derfor forhindret i arbeid eller utdanning, kan vedkommende beholde stønaden i inntil ett år. Under en slik periode er det et vilkår at tilsynsordningen for barna opprettholdes.

**Bortfall av
stønaden**

Stønaden til barnetilsyn faller bort når barnet har fullført fjerde skoleår. Det kan etter visse vilkår gis stønad utover dette.

For å motta stønad må utgiftene til tilsynet med barna dokumenteres. Stønaden utgjør 64 % av utgiftene. Stortinget fastsetter maksimalsatsene.

Satser

Per 01.10.08 er satsene per måned:

1 barn	Kr 3 085
2 barn	Kr 4 025
3 eller flere barn	Kr 4 562

Enslige forsørgere som har inntekt over 6 G, har ikke rett til stønad.

2.14 Flytteutgifter

Enslige forsørgere kan ha rett til stønad til å dekke flytteutgifter på grunn av arbeid.

Nødvendig flytting

Dersom forsørgeren ikke kan finne et passende arbeid på bostedet, kan det gis stønad til dekning av utgifter i forbindelse med nødvendig flytting for å begynne i arbeid et annet sted. Utgiftene til flytting må dokumenteres.

For at stønad til dekning av flytteutgifter kan gis, må det være klarlagt at søker ikke kan få passende arbeid på bostedet, eventuelt at søker ikke kan begynne i arbeid på bostedet på grunn av mangel på barnetilsyn.

Konkret arbeids-tilbud

Videre må det foreligge et konkret arbeidstilbud på tilflyttingsstedet. Det forutsettes at arbeidet er av en viss varighet. Dersom arbeidsforholdet er et vikariat, må det foreligge muligheter for videre arbeid på tilflyttingsstedet.

Hvis det er behov for tilsyn av barn, må også tilsynsordningen være tilrettelagt på tilflyttingsstedet.

Rett til overgangs-stønad

Det er videre et vilkår at den enslige forsørgeren har flyttet i et tidsrom vedkommende har rett til overgangsstønad, eller innen seks måneder etter at overgangsstønaden er falt bort.

2.15 Pensjon og omsorgspoeng

Pensjons- poeng

Tidligere inntekt danner grunnlaget for eksempelvis alderspoeng. Disse omregnes til pensjonspoeng, og det er blant annet størrelsen på pensjonspoengene som har betydning for størrelsen på pensjonen. Det er også mulig å opparbeide pensjonspoeng ved omsorgsarbeid. En annen faktor i beregningen er hvor mange år det har vært opparbeidet pensjonspoeng, det vil si antall poengår.

Den som har den daglige omsorgen for barn under syv år, får godskrevet tre pensjonspoeng for dette. Dette gjelder for foreldre som har foreldreansvar for barnet og som har barnet boende fast hos seg. En avtale om delt fast bosted er ikke til hinder for at den ene forelderen kan få godskrevet pensjonspoeng.

Omsorg for barn

Det kan godskrives pensjonspoeng for hvert kalenderår man har hatt ansvar for små barn. Det gis som nevnt tre pensjonspoeng per år til og med det året det yngste barnet fyller seks år. Dette tilsvarer en inntekt på 4 G.

Hvis forsørgeren har en høyere inntekt enn dette, opptjener hun pensjonspoeng på grunnlag av inntekten.

Pensjonspoengene gis som utgangspunkt til den som mottar barnetrygd for barnet. Hvem som mottar barnetrygd kan du lese mer om i brosjyrens punkt 2.9.

Ordningen ble innført i 1992. Før 1992 kan det derfor ikke godskrives omsorgspoeng.

2.16 Meldeplikt

Stønadmottakeren som er enslig forsørger skal hvert år fylle ut en egenmelding. I denne skal opplysninger om forholdet til den andre av foreldrene til barna oppgis.

Det skal også gis opplysninger om inntektsforholdene, og om det er inngått samboerforhold.

2.17 Hvordan gå frem for å få stønad?

Fremsetting For å få stønad må en kravblankett fylles ut og sendes til NAV lokalt der du bor. En slik kravblankett fås på ditt lokale NAV-kontor. På blanketten finnes opplysninger om stønadene og stønadsvilkårene. Hvis søker får den stønaden det er søkt om, får hun nærmere informasjon fra NAV om hvilke plikter hun har som stønadsmottaker.

Klage Dersom søker ikke får det hun mener å ha krav på, kan det klages på vedtaket. Klagen skal sendes til NAV innen seks uker etter at søker fikk melding om vedtaket.

Rett til innsyn Alle har rett til å få innsyn i dokumentene i sin sak. Denne retten gjelder også etter at saken er avgjort.

NAV Hos NAV kan søker få:

- Hjelp til å sette frem krav eller å klage.
- Råd og veiledning.
- Opplysninger om andre stønadsordninger.

NAV har for øvrig opplysnings- og veiledningsplikt.

NAV formidler også kontakt med arbeidskontor, sosialkontor og andre offentlige kontorer.

3 TILBAKE I ARBEID

3.1 Rett til samme stilling samt tilrettelegging

Samme stilling

Arbeidstaker som begynner i arbeid etter å ha vært i permisjon, har rett til samme stilling som før graviditeten. Har for eksempel arbeidstaker arbeidet som sekretær, har hun rett til å fortsette som sekretær, men ikke nødvendigvis for den samme overordnede som tidligere, eller på den samme avdelingen som før. Så lenge det er sekretærarbeid det er snakk om, kan vanligvis arbeidsgiver omplassere arbeidstaker på denne måten i kraft av arbeidsgivers generelle styringsrett. Les mer om arbeidsgivers styringsrett i JURKs brosjyre "Oppsigelse, avskjed og permittering", som kan fås ved henvendelse.

Oppsigelsesvern

En arbeidstaker kan ikke sies opp med den begrunnelse at han eller hun er fraværende på grunn av permisjon eller fødsel. Arbeidstaker som har permisjon etter fødsel, kan ikke sies opp med virkning i permisjonsperioden. Dersom en arbeidstaker lovlig blir sagt opp under permisjonen, vil oppsigelsestiden først begynne å løpe når permisjonen er avsluttet. Denne regelen gjelder kun for permisjon det første året etter fødselen.

Arbeidstakers oppsigelse

En arbeidstaker kan imidlertid selv si opp sin stilling under hele permisjonstiden med den oppsigelsesfrist som gjelder for arbeidsforholdet. Oppsigelsesfristen kan følge av arbeidsmiljøloven eller arbeidsavtalen.

3.2 Rett til redusert arbeidstid

Arbeidstaker kan få redusert arbeidstid dersom vedkommende på grunn av helsemessige, sosiale eller andre viktige velferdsgrunner har behov for det. Dette kan for eksempel være omsorgen for små barn. En betingelse er at redusert arbeidstid kan gjennomføres uten særlige ulemper for bedriften. Arbeidsgiver må her tåle ulemper, det er kun ”vesentlig ulempe” som kan forhindre et krav om nedsatt arbeidstid.

Arbeidsreduksjonen kan tas ut som arbeidsfrie perioder.

Varsel

Arbeidstaker som ønsker redusert arbeidstid må gi skriftlig varsel om dette til arbeidsgiver snarest mulig, og senest innen fire uker før perioden med redusert arbeidstid skal starte. Varslet skal angi hvilken arbeidstidsordning man ønsker, grunnen til at man ønsker redusert arbeidstid og hvor lang tid det søkes redusert arbeidstid for.

Drøfting

Arbeidsgiver skal drøfte saken med arbeidstakernes tillitsvalgte, med mindre arbeidstakeren motsetter seg dette. Både arbeidsgiver og arbeidstaker kan ha bistand ved disse drøftelsene. Dersom det blir tvist om arbeidstidsreduksjonen, kan Tvisteløsningsnemnda avgjøre saken. Når grunnen til at man fikk innvilget redusert arbeidstid faller bort, har man rett og plikt til å gå tilbake til den tidligere stillingen.

3.3 Fritak for overtidarbeid på grunn av omsorg

Arbeidsgiver har plikt til å fritta en arbeidstaker fra å utføre overtidarbeid eller merarbeid når denne av helsemessige eller sterke sosiale grunner ber om det. Det samme gjelder hvis arbeidstaker av andre personlige

grunner ber om det og arbeidet uten skade kan utsettes eller utføres av andre. Dette må arbeidstaker imidlertid be om, arbeidsgiver plikter ikke å ta initiativ til slikt fritak.

Sterke sosiale grunner kan for eksempel være pass av barn, deltakelse i store familiebegivenheter eller nødvendig henting av barn i barnehage.

3.4 Fri på grunn av amming

I forbindelse med amming har arbeidstaker rett til enten en times reduksjon i den vanlige arbeidstiden, eller fri minst en halv time to ganger om dagen. Fri til amming gis uten lønn hvis ikke annet er avtalefestet.

3.5 Rett til fri ved barns og barnepassers sykdom

Arbeidstaker som har omsorg for barn har rett til permisjon for nødvendig tilsyn med barnet når det er sykt. Dette gjelder også når den som passer barnet er syk. Permisjonsretten gjelder til og med det kalenderåret barnet fyller tolv år. Permisjonsretten er begrenset til ti dager per kalenderår per arbeidstaker, men til 15 dager dersom arbeidstaker har omsorg for mer enn to barn.

Dersom barnet er kronisk sykt eller funksjonshemmet og sykdommen eller funksjonshemmingen medfører en markert økning av risikoen for at foreldrene får fravær fra arbeidet, gjelder permisjonsretten til og med det kalenderåret barnet fyller 18 år. Permisjonsretten er i slike tilfeller begrenset til 20 dager per kalenderår.

Arbeidstaker som er alene om omsorgen har rett til permisjon i 20 dager per kalenderår og 30 dager hvis vedkommende har omsorg for mer enn to barn.

Dersom arbeidstaker har omsorgen alene for barn som er kronisk sykt eller funksjonshemmet, har vedkommende rett til permisjon i inntil 40 dager per kalenderår.

4. ANNET

4.1 Fosterbarn

Omsorgs- permisjon

Dersom man tar imot fosterbarn som er anbrakt av barnevernet, gjelder i hovedsak de samme regler for omsorgspermisjon, men ikke reglene om foreldrepenger. Fosterforeldrene har derfor bare krav på ulønnet permisjon. Barnevernet vil imidlertid betale godtgjørelse til fosterforeldrene.

4.2 Elever og studenter med lån i Statens lånekasse for utdanning

Fødsels- stipend

Kvinner som får barn når de er under utdanning mottar normalt ikke foreldrepenger. De kan imidlertid få fødselsstipend fra Statens lånekasse for utdanning. Stipend gis i de siste tre ukene før fødselen og i de første 39 ukene etter fødselen. Dette gjelder også ved adopsjon. Størrelsen på stipendet tilsvarer det maksimale støttebeløp som Lånekassen kan gi til moren. Hvis en del av de 42 ukene faller i sommerferien, kan det også gis stipend for denne tiden.

- Vilkår** For å ha krav på fødselsstipend må følgende vilkår foreligge:
- Rett til stipend eller lån de siste seks måneder før fødsel eller adopsjon.
  - At søker bor sammen med barnet og
  - ektefelle eller samboer ikke mottar foreldrepenger fra NAV. Det gjelder et unntak der denne tar gradert uttak av foreldrepenger.

Både kvinner og menn kan få fødselsstipend hvis vilkårene er oppfylt, men begge foreldre kan ikke få samtidig. Tre uker før og seks uker etter fødsel er imidlertid forbeholdt mor.

- Permisjon fra utdannelsen** Du kan få fødselsstipend selv om du tar permisjon fra utdannelsen eller får reservert studieplass.

- Utsatt tilbakebetaling** Det kan også gis lettelse med tilbakebetaling av lån og fritak for renter i inntil ett år ved svangerskap, fødsel og adopsjon. Det er en forutsetning for rentefritaket at inntekten er lav.

- Omsorg for barn under ti år** Har man omsorg for barn under ti år og i tillegg har lav inntekt, kan det gis utsettelse med tilbakebetaling av lån til Lånekassen.

Det kan også gis fritak for renter. Inntekten til ektefellen eller samboer som er barnets far, er også avgjørende for om det kan gis lettelser.

Enslige forsørgere som bare har stønad fra folketrygden, kan etter søknad slippe å betale renter og få utsatt tilbakebetalingen så lenge barnet er under ti år.

For å få stønader eller betalingslettelser, må man søke

om dette. Det er viktig å være oppmerksom på at det løper frister for slik søknad. For nærmere informasjon kan du ta kontakt med Statens lånekasse for utdanning.

Engangsstønad

Når man mottar fødselsstipend fra Lånekassen, og ikke foreldrepenger fra NAV, har man i tillegg krav på engangsstønad. Se punkt 2.7.

4.3 Sosiale tjenester

Kommunene har plikt til å gi ulike former for sosiale tjenester til mennesker som ikke kan dra omsorg for seg selv.

Vilkår

For å ha rett til økonomisk stønad er det et vilkår at vedkommende ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid eller ved å gjøre gjeldene økonomiske rettigheter. Dette kan eksempelvis være rett til noen av folketrygdens ytelser.

Årsaken til hjelpebehovet er uten betydning for retten til stønad, men kan få betydning ved utmåling av stønadens størrelse.

Subsidiær stønad

Sosial stønad er subsidiær på den måten at før stønad gis, skal søkeren først ha forsøkt å forsørge seg ved eget arbeid. Søkeren skal også gjøre nytte av andre økonomiske rettigheter før man kan få sosial stønad.

Dersom søkeren har midler i bank, kan det kreves at pengene brukes opp før det blir aktuelt med sosialhjelp. Kommunen kan videre kreve at større formuesgjenstander, eksempelvis båt eller bil, må selges dersom disse ikke er nødvendige.

Hvilke utgifter?	Det er først og fremst utgifter til bolig, mat og klær av rimelig standard som skal dekkes av sosialstøtten. I tillegg kommer nødvendige utgifter til blant annet toalett- og rengjøringsartikler, strøm til matlaging og oppvarming, nødvendige innbo og husholdningsartikler, hus- og innboforsikring, TV-lisens, utgifter til vanlig kommunikasjon, samt utgifter til legebesøk og tannlegebehandling.
Reduksjon	En person som har andre løpende inntekter, eksempelvis bidrag, trygdeytelser og arbeidsinntekt, skal få støtten tilsvarende redusert.
Saksbehandlingen	Søknadene skal behandles individuelt av kommunens sosialtjeneste. Dette krever en nøye oversikt over søkerens økonomi og de samlede utgifter som er nødvendige til livsopphold. I denne vurderingen skal det tas hensyn til blant annet forsørgerbyrden og løpende utgifter.

4.4 Barneverntjenesten

Beskytte barn	Barneverntjenestens oppgave er å beskytte barn mot omsorgssvikt og motvirke at barn lider fysisk og psykisk overlast. Blir barneverntjenesten kjent med slike forhold, har den en lovbestemt plikt til straks å undersøke hvordan barnet har det og om nødvendig sette i verk tiltak
	Barneverntjenestens oppgave er både å yte støtte og utføre kontroll. Den skal gi hjelp og støtte for at hjemmet skal kunne klare sitt omsorgsansvar, men har også plikt til å gripe inn hvis dette ikke nytter.
Forebyg-	Som regel er det best for barnet å vokse opp i sitt eget

gende tiltak hjem. Barneverntjenesten skal derfor vurdere om det er mulig å hjelpe familien til å fungere bedre. Dette kan de gjøre ved forbyggende tiltak som for eksempel, råd og veiledning til familien, og oppnevning av tilsynsfører. Andre tiltak kan være å gi økonomisk støtte til barnet slik at barnet kan delta i fritidsaktiviteter og lignende, avlastning ved å gi hjemmehjelp eller plass i barnehage, skolefritidsordningen, støttekontakt eller besøkshjem.

Plassering utenfor hjemmet Det er først hvis forebyggende tiltak ikke fører frem, at det kan være aktuelt å plassere barnet utenfor hjemmet. Hvis barneverntjenesten og foreldrene er enige om at barnet for en tid skal plasseres utenfor hjemmet, kan det skje uten at barneverntjenesten formelt overtar omsorgen for barnet.

4.5 Kontakt

NAV-kontor Ditt lokale NAV-kontor kan gi nærmere informasjon vedrørende ytelser du kan ha rett til. NAV har opplysnings- og veiledningsplikt.

Arbeids-tilsynet Arbeidstilsynet har som oppgave å føre tilsyn med at virksomhetene følger arbeidsmiljøloven.

Fagforening Er du medlem i en arbeidstakerorganisasjon, kan du ta kontakt med denne.

Lånekassen Statens lånekasse for utdanning kan gi nærmere opplysninger vedrørende studielån og stipend.

Kontoret for fri rettshjelp Hvis du bor i Oslo eller Akershus, kan du henvende deg til Kontoret for fri rettshjelp. Det ligger i Storgata 19, 0184 Oslo. Tlf: 22 42 52 60.

Advokat- I de fleste fylker finnes advokatvakten. Her gir

vakten advokater inntil en halv time gratis konsultasjon i de fleste typer juridiske spørsmål.

Studentrettshjelps-tiltakene Du kan henvende deg til studentrettshjelpstiltakene per telefon eller brev for å få gratis juridiske råd og veiledning. Disse tiltakene er drevet av jusstudenter.

JURK

Abinsgt. 7 0253 Oslo

Tlf: 22 84 29 50.

www.jurk.no

Juss-Buss

Arbinsgt. 7, 0253 Oslo. Tlf: 22 84 29 00

www.jus.uio.no/jussbuss/

Jussformidlingen i Bergen

Sydneshaugen 10, 5007 Bergen

Tlf. 55 58 96 00

www.jussformidlingen.no

Jusshjelpa i Nord-Norge

Universitetet i Tromsø, Breivika senter, 9037 Tromsø.

Tlf: 77 64 49 95.

www.studentjusshjelpa.org

Jushjelpa i Midt-Norge

v/HIST avd teknologi, Sverresgt. 12

Postboks 312, 7400 Trondheim Tlf: 73 51 52 50.

www.jushjelpa.no

Lover Gå inn på internettsiden: www.lovdata.no.

JURIDISK RÅDGIVNING FOR KVINNER
Arbinsgt. 7, 0253 Oslo

Saksmottak:

Mandag og onsdag 09:00-15:00
og tirsdag 17:00-20:00 på telefonnr. 22 84 29 50
Personlig oppmøte: tirsdag 17:00-20:00 og onsdag 12:00-15:00

www.jurk.no